

Секция: Экономика и управление предприятием

Чукаєва Ірина Костянтинівна

доктор економічних наук, старший науковий співробітник

Державна установа «Інститут економіки та

прогнозування НАН України»

м. Київ, Україна

РИНОК НАФТОПРОДУКТІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Сьогодні в Україні ведеться боротьба з нелегальним обігом нафтопродуктів. Країні конче потрібно вивести ринок палива з тіні і зробити його прозорим.

За експертними оцінками, в Україні нелегально працюють 1,5 тис. АЗС. Обсяг продажів палива через такі заправки становить близько 40 тис. тонн на місяць. Тіньовий ринок, зокрема в сегменті дизпалива, становить 20%, а зрідженого газу - 30-50% [1].

Незаконні пункти продажу розміщуються і експлуатуються без належної реєстрації землекористування, без дозволу на роботу об'єктів підвищеної небезпеки, паливо продається без касових апаратів, використовують працю громадян без оформлення трудових відносин. І це все спотворює справедливу конкуренцію на ринку нафтопродуктів.

Головними факторами існування такої ситуації на ринку палива стали тривала відсутність з боку влади ефективних системних заходів з протидії нелегальному виробництву і продажу палива, а також відсутність ефективних інструментів контролю над відповідністю фактичних і документальних обсягів пального в місцях виробництва, зберігання і продажу.

Аналіз досвіду європейських та інших країн свідчить, що вони в боротьбі за прозорий ринок і викорінення нелегального сегмента рухалися шляхом впровадження ефективних регуляцій - контроль над оборотом палива, посилення адміністрування, введення ліцензування, фінансові гарантії, ідентифікація промислових споживачів.

Для України виходом із кризової ситуації на ринку нафтопродуктів буде впровадження комплексних заходів ефективного адміністрування обороту пального і місць виробництва, зберігання і торгівлі паливом,

Основним законом, прийнятим для регулювання паливного ринку, є Закон № 2628-VIII «Про внесення змін до Податкового Кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо поліпшення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» [2]. Зокрема в законі прописано:

- введення з 1 липня 2019 року ліцензування виробництва, зберігання, оптової та роздрібної торгівлі паливом;
- запуск модернізованої системи електронного адміністрування реалізації палива (СЕАРП) з урахуванням пального за кожним акцизним складом, де воно знаходиться;
- запуск нової системи контролю над фактичним оборотом і залишками пального на акцизних складах з використанням сучасних засобів виміральної техніки (витратомірів і рівнемірів);
- посилення відповідальності за нелегальні операції з паливом.

Кожен з перелічених в законі інструментів є складовою частиною побудови прозорого ринку нафтопродуктів та публічності його учасників.

Так, через механізм ліцензування має відбутися перевірка законності і безпеки роботи місць виробництва, зберігання, оптової та роздрібної торгівлі паливом, а також їх прозора і публічна ідентифікація для споживачів і суспільства. Умови отримання ліцензій передбачають їх

невелику вартість, яка не вплине на собівартість палива, і надання декількох документів, що підтверджують законність і безпеку роботи об'єкта, де виробляється, зберігається або продається пальне, без наявності яких об'єкти працювати не мають права.

Наступною складовою побудови прозорого ринку є впровадження модернізованої системи електронного адміністрування реалізації палива (СЕАРП), яка, на відміну від чинної з 2016 року системи, передбачає ведення автоматичного обліку обсягів пального на кожному стаціонарному складі (НПЗ, нафтобази, АЗС та ін., де знаходиться пальне) і на акцизному пересувному складі (транспортні засоби, що переміщують паливо по країні).

У модернізованої системи електронного адміністрування реалізації палива (СЕАРП) повинні зареєструватися діючі платники акцизного податку та нові, якими є великі промислові споживачі палива, а також компанії, що зберігають пальне інших підприємств.

Заключним елементом комплексних засобів забезпечення прозорого ринку є введення нової системи контролю над фактичним оборотом і залишками пального на стаціонарних акцизних складах. Для цього поетапно будуть встановлюватися рівнеміри на резервуари, розташовані на акцизних складах, і витратоміри - лічильники на місцях продажу палива наливом з акцизних складів.

Показники рівнемірів і витратомірів щодо фактичних обсягів одержаного і відпущеного палива, а також залишків палива на початок і на кінець звітних діб щодня будуть передаватися в ГФС.

Наявність трьох зазначених механізмів контролю дозволить:

- ідентифікувати та перевірити легальність і безпеку роботи місць виробництва, зберігання, оптової та роздрібної торгівлі паливом, забезпечити публічність таких місць та суб'єктів господарювання, які виробляють, зберігають і продають пальне;

- автоматично зіставляти по кожному акцизному складу показники системи електронного адміністрування реалізації палива (СЕАРП) (обсяги палива, з якого сплачено акцизний податок) з показниками системи контролю над фактичним оборотом і залишками пального (показниками рівнемірів і витратомірів), що дозволить автоматично виявляти невраховані обсяги палива, з яких не сплачено податки;
- підвищити рівень надходжень до державного та місцевих бюджетів на рівні 10 млрд грн на рік, які можна направити на створення в країні стратегічно важливих мінімальних запасів нафти і нафтопродуктів для уникнення криз під час надзвичайних періодів, а також на розвиток інфраструктури населених пунктів.

Література

1. Нові правила на ринку нафтопродуктів. URL: <https://www.minprom.ua/digest/254291.html>
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового Кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо поліпшення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» від 23.11.2018 № 2628-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19#Text>